

OBJEMU NA POT

Zbirka obsežnega gradiva Antona Tomažiča (časopisnih člankov, zapisnikov, strankarskih dokumentov, plakatov, fotografij, izjav) je zelo dobrodošel nabor vsega, kar se je dogajalo v prelomnih časih konec 80-ih let prejšnjega stoletja in v začetku 90-ih, ko je nastajala samostojna država Republika Slovenija. Zgodovinarji lahko naberemo znaten del gradiva, ga kronološko obdelamo, povežemo in ovrednotimo. Nikoli pa nismo bili čisto zraven. Avtor knjige, V objemu slovenske pomladi Anton Tomažič je bil! Takih izdelkov kot je njegova knjiga, je za zdaj še malo. Lahko jih preštejemo na prste ene roke. V prelomnem času je bil Tomažič eden od 240 poslancev v republiški skupščini. Veljal je za bolj odločnega in bojevitega, bil pa je tudi del vodstva Slovenske Demokratske zveze, najbolj usodne Demosove stranke. Obe strukturi sta bili od cvetne nedelje, leta 1990 naprej, ključni za osamosvojitveni projekt, ko je opozicijski koaliciji Demos pripadla šibka parlamentarna večina.

Za zgodovinarje in politike je knjiga odličen dodaten vir. Izredno bogata, z dvema, za širši zgodovinski kontekst pomembnima ločenima deloma; strankarskim in parlamentarnim. Ko sem sama nabirala gradivo za svoje knjige, sem največkrat trčila pri poslancih Demosa na čisto praktične izgovore. Češ da... »niso nobenih papirjev hranili, da si tudi lastnih zapisnikov niso delali, da tudi kakšnih posebnih fotografij nimajo, in da je verjetno še kje kaj na kakšni podstrehi, a da bi bilo treba poiskati ...«

Dogajanja v Skupščini Republike Slovenije v času osamosvajanja ni bilo težko popisati, saj obstajajo dobesedni prepisi sej. A veliko je bilo znotraj večinske koalicije Demos dogovorjeno že prej, na internih sestankih in znotraj ožjih krogov. In tudi tako gradivo ima posebno veljavo. Na primer, v začetku novembra, leta 1990, ko se je Demosov poslanski klub v Poljčah na tajni seji odločil in soglasno odločil, da bo Slovenke in Slovence povabil na plebiscit, ni bilo zraven nobenega novinarja, niti fotografa, kaj šele kamere. O tem ne obstaja nikakršen drug vir, razen spominov političnih ustvarjalcev, ki so se ga udeležili. Pa vendar je odločitev za plebiscit leta 1990, za slovensko zgodovino, ključnega pomena. Pravijo, da je bilo vabilo na to sejo poslancem Demosa oblikovano z

vnaprej pripravljenim »zavajajočim« besedilom, češ da bodo razpravljali o slabih gospodarskih razmerah v Jugoslaviji. Ko pa so se delegati naposled zbrali v Poljčah, je bila na dnevnem redu izredna točka – pobuda za razpis plebiscita. To vabilo, pod katerim naj bi se podpisal dr. Franc Zagožen kot vodja Demosovega poslanskega kluba, bi bilo, vsaj kar mene zadeva, eden vrednejših dokumentov za zgodovinarje sladokusce, na katerega bo treba še počakati. Če ga bo morda le še kdo našel na podstrešju. Avtorju knjige Antonu Tomažiču pa gre zahvala za drugi, a tudi poseben dokument. Pred leti je namreč – ko se je upokojil – nekoliko podrobneje prebrskal osebni arhiv in v njem našel dokument z naslovom, Sporazum o ustanovitvi Demosa, ki nosi datum, 4. december 1989. Znano je bilo, da so se v pozni jeseni, na domačiji predsednika Slovenske kmečke zveze Ivana Omana v Zmincu, dobivali nekateri politični veljaki slovenske alternative oziroma opozicije. Znano je bilo tudi, da so se najmanj dvakrat javno predstavili na tiskovnih konferencah kot organizirana politična opozicija z imenom Demos. Le pravi datum nastanka te zveze je med zgodovinarji buril duhove. Je bil že november, december, ali so nastali šele januarja? Uganka je bila toliko večja, ker so k jedru Demosa, ki so ga sestavljale le tri stranke

- poleg Tomažičeve SDZ še Pučnikovi socialdemokrati in Peterletovi krščanski demokrati - postopoma pristopale tudi druge zveze, katerih priključitve tudi niso povsem datumsko določene, še manj pa s podpisi dokumentirane.

Zdaj je torej nastanek te – za našo državnost najpomembnejše koalicije v zgodovini - DEMokratske Opozicije Slovenije, krajše Demos - zahvaljujoč avtorju knjige Antonu Tomažiču, znan in odkritje v knjigi tudi dokumentirano.

Naj zgledi vlečejo! Tudi pri drugih pomembnih možeh in ženah našega demokratičnega preboja in nastanka samostojne Slovenije!

Z dolžnim spoštovanjem in hvaležnostjo avtorju Antonu Tomažiču. ■

Rosvita Pesek

Ljubljana
11. 11. 2017